

RODITELJSKA POTPORA I VRIJEDNOSTI MLADIH SPORTAŠA

Kolarić, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:490450>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**RODITELJSKA POTPORA I VRIJEDNOSTI
MLADIH SPORTAŠA**

DORA KOLARIĆ

Split, 2021.

Odsjek za pedagogiju

Preddiplomski studij Pedagogija i Engleski jezik i književnost

Pedagogija sporta i rekreacije

RODITELJSKA POTPORA I VRIJEDNOSTI MLADIH SPORTAŠA

Student:

Dora Kolarić

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Tonča Jukić

Split, rujan 2021.

Sadržaj

Uvod	1
1. Roditeljstvo	2
1. 1. Roditeljska podrška u sportu	7
2. Vrijednosti	14
2. 1. Vrijednosti i sport	22
3. Roditeljska podrška i vrijednosti mladih sportaša	26
Zaključak	28
Sažetak	30
Summary	31
Literatura	32

Uvod

Roditelji imaju važnu ulogu u odgoju djece za sport i u njihovom razvoju u samom sportu te imaju snažan utjecaj pri razvoju vrijednosti koje djeca primjenjuju u životu, ali i sportu. Roditeljska podrška, ili manjak iste, može imati veliki utjecaj na daljnji razvoj i motivaciju djeteta u sportu. Ako roditeljska podrška nije postojana ili je vrlo mala, djeca češće odustaju od bavljenja sportom ili aktivnostima, dok ako roditeljska podrška postoji, ona pozitivno i motivacijski utječe na dijete.

Roditelji potiču pravilne i moralne vrijednosti kod djece, a sport promiče razvoj tih vrijednosti. Odgoj i način na koji se odvija promiče određene vrijednosti, kako u životu i školi, tako i u sportu. Vrijednosti, dakle dolaze od odgoja, ali se razvijaju i raznim sportovima i sportskim aktivnostima.

Imajući navedeno u vidu u ovom radu se daje pregled spoznaja o roditeljstvu i roditeljskoj podršci i potpori, upućuje se na vrijednosti u obitelji i sportu. U odnos se postavljaju roditeljska potpora i vrijednosti mladih sportaša s ciljem osvješćivanja važnosti pozitivnih iskustva te roditeljske podrške i potpore u sportu i pravilnog razvoja vrijednosti kako bi se dijete nastavilo baviti sportom.

1. Roditeljstvo

Obitelj odnosno roditelji imaju važnu ulogu u razvoju djece te predstavljaju najvažniji dio djetetove svakodnevne okoline. Roditelji imaju veliki i snažan utjecaj na motivaciju djece, njihovo ponašanje i psihološki rast. Čudina–Obradović i Obradović (2002, str. 46) ističu kako roditeljstvo podrazumijeva „odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge i redefiniranje vlastitih ciljeva, vrijednosti kao i doživljaj vlastite vrijednosti zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja i ulaganja napora, zbog nagrade u emocionalnoj povezanosti i doživljaju djetetova uspjeha i razvoja“.

Roditeljstvo se smatra jednom od najvažnijih uloga koju pojedinac preuzima na sebe i čije su posljedice uglavnom cjeloživotne, a bitnije je ono što roditelji čine, dok je manje bitno ono što oni jesu (Maleš i Kušević, 2011). Maleš i Kušević (2011) također ističu kako u svojoj ulozi roditelj može biti dobar ili loš, uključen ili neuključen, brižan ili nemaran, ali jednom kada se osoba ostvari kao roditelj ne može to poništiti. Roditeljstvo je „smješteno u određenom vremenu i prostoru i pod utjecajem je povijesnih događaja, demografskih promjena, kulturnih normi i vrijednosti, obiteljskog razvoja i ustroja te promjena u socijalnoj organizaciji i strukturi. Stoga, roditeljstvo nije moguće objašnjavati isključivo kao individualnu aktivnost koju oblikuju samo osobne karakteristike, psihološka dinamika, iskustvo i vrijednosti“ (Ljubetić, 2007, str. 45).

Roditeljstvo je u Obiteljskom zakonu (2020, članak 91.) definirano kroz roditeljsku skrb koju „čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, u svrhu zaštite i promicanja djetetovih osobnih i imovinskih prava te dobrobiti“. Ta skrb „mora biti u skladu s djetetovim razvojnim potrebama i mogućnostima, roditelji je se ne mogu odreći i dužni su, u skladu s djetetovom dobi i zrelošću, razgovarati i doći do sporazuma o pojedinačnim sadržajima roditeljske skrbi“. Dužnost roditelja je također i zaštita osobnih prava djeteta kao što su njega i zaštita, zdravlje, odgoj i obrazovanje, razvoj, određivanje mjesta na kojem dijete živi i ostvarivanje osobnih odnosa. Roditelj se roditeljske skrbi ne može odreći svojom voljom, ali mu se sudski može oduzeti pravo na život s djetetom i njegov odgoj ako se roditelj ne brine dovoljno o djetetovom načinu prehrane, održavanju higijene, načinu odijevanja odnosno ako se ne brine da je dijete prikladno odjeveno ili o pružanju medicinske pomoći ako mu je potrebna, redovitom pohađanju škole te ako se ne brine o raznim noćnim izlascima djeteta ili skitnjama, o tome je li dijete prisiljeno prosi ili krasti i slično (Rabađija, 2016).

Ljubetić (2007) ističe kako su djeci potrebna tjelesna briga, zaštita i sigurnost, odgoj, materijalni uvjeti za nesmetan razvoj, razumijevanje i potpora, ali jednako je važno i ohrabrivanje i vođenje u njihovom cjelokupnom razvoju - spoznajnom, psihičkom, socijalnom, emocionalnom, duhovnom, kulturnom i obrazovnom. Djeci je uz to potrebno i usmjeravanje u načinu na koji iskazati toplinu i zahtjeve, uspostavljanju ravnoteže moći, stjecanju vještina komuniciranja i rješavanja sukoba na društveno i socijalno prihvatljiv način (Ljubetić, 2007). Delač-Hrupelj, Miljković i Lugomer Armano (2000) navode da se roditeljski stilovi najčešće dijele uzimajući u obzir dvije dimenzije: roditeljsku toplinu – čine ju potpora, briga i ohrabrivanje koje roditelj pruža djetetu, i roditeljski nadzor – čini ga želja roditelja da u potpunosti upravlja životom djeteta, ima pod kontrolom njegovo ponašanje i to uz pomoć mehanizma kažnjavanja, snage i deprivacije. To su karakteristike koje utječu na njihovo ponašanje i pristup djetetu, kako općenito tako i u sportskom okruženju i interakciji s trenerima (Balent, Kobilšek i Šašek, 2017). Raznim kombinacijama roditeljske topline i roditeljskog nadzora nastaju četiri roditeljska stila koje je moguće razlikovati: autoritarni roditeljski stil, demokratski roditeljski stil, popustljivi roditeljski stil i indiferentan roditeljski stil. Darling i Steinberg (1993; prema Holt, Tamminen, Black, Mandigo, i Fox, 2009, str. 38) definirali su roditeljski stil kao „konstelaciju stavova prema djetetu koja su priopćena djetetu i to sve zajedno stvara emocionalnu klimu u kojoj se izražava ponašanje roditelja”. Stoga je roditeljski stil globalni pojam koji označava opću emocionalnu i socijalnu klimu koju stvaraju roditelji oko svoga djeteta.

Autoritarni roditeljski stil, još se naziva i autokratski, a karakteriziraju ga visoki roditeljski zahtjevi te visoka razina kontrole i nadzora. Roditelji puno očekuju od djeteta i strogo nadziru njegovo ponašanje. Autoritarni roditelj ne pokazuje toplinu i ljubav prema djetetu, a najčešće je strog. „Djeca se najčešće koriste agresijom kao stilom ponašanja“ izdvaja Rabađija (2016, str. 16). Autoritarni roditelji često su vrlo zahtjevni i strogi, a disciplinu najbolje ostvaruju prijetnjama i kaznama, ističu Delač-Hrupelj i sur. (2000). Autoritarni roditelji postavljaju nerealno visoke zahtjeve i smatraju kako je sve što oni učine i kažu ispravno i točno, a često kritiziraju dijete, zastrašuju i posramljuju ga, ističući uglavnom manje pozitivne strane djeteta. „Važno je istaknuti da je jaka moć roditelja, a slabije iskazivanje emocija. Prisutno je kažnjavanje, zabranjivanje, a velik dio komunikacije između roditelja i djeteta svodi se za zapovjedi – primjerice: "Ti to moraš / Ako nećeš to učiniti bit ćeš kažnjen..." Roditeljska očekivanja su velika, roditelji očekuju da će dijete ispuniti sve zahtjeve. Dijete je uplašeno, zastrašeno, teško se uključuje u igru s vršnjacima, gubi povjerenje u okolinu i u samoga sebe.

Rezultat takovog odgojnoj stila jest djetetovo nisko samopouzdanje i loša slika o sebi, sklonost promjenama raspoloženja, povučenost, bojažljivost i manjak spontanosti. Implicitna roditeljska poruka djetetu je: „Učini što se od tebe traži jer sam ja to rekao“ (Wenar, 2003, prema Rabađija, 2016, str. 16). Dijete ima nisku razinu prosocijalnog, a visoku razinu autodestruktivnog ponašanja i agresije, a za uspješan i pravilan odgoj djeteta potreban je autoritativni roditelj koji svoj odgoj temelji na vrijednostima kao što su povjerenje, poštovanje i ljubav. „Takav autoritet se gradi strpljivo i uporno, a nikako ne dolazi u obzir prisila i potkupljivanje te buđenje kod djeteta želje da mu se podčini“, smatra Ljubetić (2007, str. 61). Holt i sur. (2009) ističu da su autoritarni roditelji zahtjevni, ali i suosjećajni te da djeci daju jasne standarde koje trebaju pratiti, nisu invazivni i ograničavajući, a koriste se potporom djeci prije nego nekim kaznama ili disciplinarnim mjerama.

Demokratski roditeljski stil, još se naziva i autoritativni, a karakteriziraju ga izbjegavanje kažnjavanja, pohvaljivanje djeteta koje se ne odvija niti prečesto niti prerijetko nego u pravom trenutku za dijete te sukobe rješavaju razgovorom i dogovorom između roditelja i djeteta. Djeca dobivaju potporu, podršku i poštovanje koji dolaze uz jasno postavljene granice ponašanja koje moraju poštivati. Dijete samo odlučuje što želi raditi, a roditelji mu onda daju izbor da sam odluči između nekoliko mogućnosti. „Dijete se uključuje u život obitelji i na taj način njemu se ispunjavaju potrebe - osnovne tjelesne potrebe, potreba za ljubavlju i pripadanjem, potreba za igrom i zabavom, potreba za slobodom i potreba za osjećajem uspjeha i postignuća“ (Rabađija, 2016, str. 17). Roditelji iskazuju svoja razmišljanja i osjećaje prema djetetu te ne odaju dojam da su savršeni i nedodirljivi nego daju do znanja djeci kako i oni mogu pogriješiti te se za svoje pogreške ispričavaju. Dijete uči da svi mogu griješiti i da postoje razni načini kako popraviti ono što je učinjeno. Ljubetić (2007, prema Rabađija, 2016, str. 17) upućuje na to kako su roditeljima koji koriste demokratski roditeljski stil glavni odgojni ciljevi podrška djetetovoj kreativnosti, znatiželji, motivaciji i najvažnije od svega sreći. Kako i naziv roditeljskog stila kaže, vrlo je važna demokratičnost koja se ispoljava kroz razgovor i razvoj komunikacije između roditelja i djece, potporu i poticanje djetetovih interesa i uzimanje u obzir djetetovih osjećaja koji su jednako važni kao i osjećaji roditelja. Roditelji kontrolu usmjeravaju na nepoželjna ponašanja djeteta, a ne na njegovu osobnost te će djetetu u konačnici roditeljsko mišljenje i mišljenje odraslih biti vrlo važno te će ono biti privrženije roditeljima (Rabađija, 2016). Rezultat demokratskog roditeljskog stila su djetetova pozitivna slika o sebi, razvijene socijalne vještine i mogućnost nošenja sa vlastitim emocijama, slobodno izražavanje mišljenja, samopouzdanje, odgovornost i samodiscipliniranost.

Popustljivi roditeljski stil, još se naziva i permisivni, karakteriziran je visokom razinom ljubavi i topline, ali niskom razinom nadzora te im nedostaje jasna struktura koja je definirana pravilima i granicama. „Takav pristup je loš jer se kod djeteta stvaraju nesigurnost i nesnalaženje u granicama (pogotovo ako je roditelj nedosljedan u odgojnim postupcima), pa se razvija impulzivno, razmaženo i agresivno dječje ponašanje“ (Rabađija, 2016, str. 17). Popustljivi roditelji ispunjavaju svaku želju djeteta te dijete ne stječe norme i pravila ponašanja koja su mu potrebna kako bi uspješno funkcioniralo. Dopuštaju djeci samostalno reguliranje i izbjegavaju konfrontacije i rasprave (Holt i sur., 2009), a ne postoje pravila i granice koji ograničavaju što dijete može, a što ne može raditi zato što su roditelji iznimno osjetljivi na svoje dijete i daju im preveliku slobodu i neovisnost. „Njihova će djeca biti samopouzdana i socijalno otuđena, ali će često ignorirati i kršiti pravila, te će također biti umiljata i pristojna, ali i razmažena“ (Rabađija, 2016, str. 17.). Rezultat popustljivog roditeljskog stila je najčešće neusvajanje norma i pravila ponašanja koja zatim vode do raznih osjećaja depresije, odbačenosti i nezadovoljstva, praćenih impulzivnošću i antisocijalnim aktivnostima poput droge, alkohola i vandalizma. Djeca takvih roditelja su najčešće nesigurna, impulzivna, nedostaje im samokontrole i ne znaju poštivati granice (Balent i sur., 2017). Popustljivi roditelji su više suosjećajni i manje zahtjevni, netradicionalni i popustljivi.

Indiferentan roditeljski stil, još se naziva i nemaran roditeljski stil, te se iz samog naziva može zaključiti da roditelje karakterizira niska razina ljubavi, topline, potpore i nadzora i da su oni vrlo ravnodušni prema djetetu. Zahtjevi roditelja su minimalni, ili vrlo mali, a sami roditelji pokazuju vrlo nizak ili nikakav interes za dijete i događanja vezana uz njega, često nemaju vremena za dijete, ili ih čak emocionalno odbacuju. „S obzirom na to da veliki dio vremena djeca provode bez nadzora, te zanemarujući roditelji uglavnom ne znaju gdje im je dijete, što radi i s kime se druži, u takvom obiteljskom okruženju najčešće odrastaju djeca koja pokazuju različite oblike neprihvatljivog, neprilagođenog i delinkventnog ponašanja“ (Rabađija, 2016, st. 18). Indiferentan stil kombinacija je slabe kontrole djeteta i emocionalne hladnoće roditelja. Takvi roditelji ne razvijaju odgojne ciljeve jer su često zaokupljeni sami sobom i time ne vide vlastito dijete. Indiferentni roditelji djecu često emocionalno odbacuju ili čak ne žele skupiti snage i vremena za brinuti se o njima. Djeca takvih roditelja neprijateljski su raspoložena, odbijaju i krše pravila, kod njih su učestalija problematična ponašanja (Ljubetić, 2007). Posljedice takvog roditeljskog stila su otpor i neposlušnost djece, nemogućnost stjecanja socijalnih vještina, sveukupna neuspješnost, djeca imaju puno zahtjeva i željna su pažnje, sklona raznim oblicima neprihvatljivog ponašanja te imaju slabu mogućnost regulacije emocija

i sporije se razvijaju od vršnjaka. Indiferentni roditelji nisu zahtjevni ni suosjećajni, te niti strukturiraju niti nadziru okruženje svoje djece. Oni su isključeni i ne podržavajući te često aktivno odbijaju ili zapuštaju potrebe i odgovornosti djece.

„Za uspješan odgoj djeteta potreban je autoritet roditelja i to onaj koji se temelji na poštovanju, ljubavi i povjerenju. Takav autoritet se gradi uporno i strpljivo. Roditeljski autoritet se manifestira kroz roditeljske odgojne postupke, njihovo cjelokupno djelovanje te kroz njihovu osobnost kao i pružanje osobnog primjera“ (Ljubetić, 2007, prema Rabađija, 2016, str. 18).

1. 1. Roditeljska podrška u sportu

Roditelji imaju veliki utjecaj na motivaciju, ponašanje i psihički razvoj svoje djece te, iako se njihov utjecaj s godinama smanjuje, oni i dalje imaju veliku ulogu u podršci i potpori uključenosti djece u sportove tijekom rane adolescencije. Prema Woolgaru i Poweru (1993, prema Bosnar i Turkalj, 2011) tri su osnovna oblika izražavanja načina na koji se roditelji uključuju u sportsku aktivnost svoje djece. Prvi je oblik roditeljska potpora koja se prikazuje kao emocionalna podrška poput one kada roditelj pomaže djetetu u stresnoj situaciji, pružanje informacija putem raznih savjeta koje roditelj može dati te konkretna pomoć poput one materijalne, financijska podrška djetetu, prijevoz i razne druge. U drugom tipu sudjelovanja roditelja u sportu roditeljska potpora se odvija kroz socijalno učenje i operantno uvjetovanje. „Pri modeliranju, roditelj svojim ponašanjem u sportu pruža model djetetu. Pri uvjetovanju, roditelj na različite načine potkrepljuje dječje ponašanje u sportu“ (Bosnar i Turkalj, 2011, str. 82). Treći oblik uključivanja roditelja u sportsku aktivnost djece su očekivanja dječjeg postignuća u sportu koja su prihvatljiva jedino ako su u skladu sa stvarnim mogućnostima djeteta, a ne onima koja roditelji očekuju bez obzira na mogućnosti. Previsoka, ili čak preniska očekivanja mogu biti štetna za djecu. „Ona su prihvatljiva tek kada su u skladu s djetetovim realnim mogućnostima, a ako su preniska ili previsoka tada su štetna za dijete“ (Bosnar i Turkalj, 2011, str. 82).

Holt i sur. (2009) ističu kako postoje razna istraživanja u kojima su korištene različite teorije razvoja u kojima su se dalje proučavali utjecaji roditelja na djecu u sportu. Jedna od teorija razvoja je i Harterova teorija motivacije prema kompetenciji (1999, prema Holt i sur., 2009) koja pokazuje da djeca imaju više razine sportskih kompetencija, veću intrinzičnu motivaciju i sveukupno su bolja u sportu kada ih roditelji često hvale i kada od roditelja dobivaju pozitivan osjećaj i znakove da vjeruju u njihove mogućnosti. „Slično tome, Ecclesov model očekivane vrijednosti govori kako vjerovanja i ponašanja roditelja utječu na psiho-socijalni razvoj djece u sportu, dok druga istraživanja temeljena na teoriji postizanja cilja pokazuju da je orijentacija prema cilju djece vrlo povezana s orijentacijom cilja roditelja“ (Holt i sur., 2009, str. 38).

Hellstedt (1987, prema Bosnar i Turkalj, 2011) je prepoznao tri tipa roditelja u sportu – pretjerano angažirani, umjereno angažirani i neangažirani roditelj. On smatra kako su pretjerano angažirani roditelji u prekomjernoj mjeri uključeni u način na koji se dijete bavi sportom i

trenažni proces, i samim time i uspjeh djeteta. Djeci često postavljaju nerealne i visoke ciljeve koje ona nisu u mogućnosti ispuniti te zamjenjuju svoju ulogu s onom trenera što može dodatno zbunjivati dijete. Svoje ciljeve nameću djeci, a napredak kontroliraju redovitom prisutnošću na treninzima, čestim razgovorima s trenerom, neprestanim zahtijevanjem od djeteta da se više trudi i radi, nemaju mogućnost kontrole svojih emocija na dječjim natjecanjima i kažnjavaju dijete ako ne ispunjava njihova očekivanja na natjecanjima na kojima sudjeluje.

Umjereno angažirani roditelji „imaju čvrsta uvjerenja i stavove u odgajanju djeteta, zadaju granice ponašanja i upućuju dijete što je dobro, a što ne. Pokazuju dovoljno razumijevanja djetetu za samostalno donošenje odluka o sportskoj karijeri“ (Bosnar i Turkalj, 2011, str. 82), dok neangažirani roditelji „svojoj djeci ne pružaju dovoljnu potporu niti u materijalnom niti u emocionalnom smislu. Takvi roditelji ne financiraju troškove treninga i natjecanja, ne brinu o prijevozu i prehrani djeteta, ne pokazuju interes za rad i napredak djeteta sportaša te ne dolaze na treninge i rijetko dolaze gledati dijete na natjecanju“ (Bosnar i Turkalj, 2011, str. 82).

Hellstedt (1987, prema Bosnar i Turkalj, 2011) navodi da dijete neangažiranih roditelja često zamjenjuje roditelje i sve ono što mu oni ne pružaju trenerom koji im daje i nadomješta sve što nemaju od roditelja što može dovesti do pretjeranog emotivnog vezanja za trenera. Treneri i roditelji imaju zajednički cilj, a to je rad prema dobrobiti djeteta i što boljem sportskom razvoju, koji je omogućen dobrim međusobnim odnosima i razgovorom. Što bolje trener poznaje dijete to su mu bolje omogućeni kvalitetan pristup i pružanje odgovarajuće pomoći pri radu. „Roditelji i trener trebaju biti partneri u odgoju djeteta te mu zajedno pomoći da razvije ispravne životne vrijednosti, poput odgovornosti, predanosti, zalaganja, poštenja i sl.“ (Balent i sur., 2017, str. 185).

Roditelji predstavljaju glavni čimbenik koji doprinosi bavljenju sportom djece te dobivaju priznanje za ulogu koju imaju u pružanju potrebne financijske i logističke podrške kako bi im omogućili optimalan razvoj i sve sportske mogućnosti. Oni također ispunjavaju značajnu i središnju ulogu pružanjem emocionalne podrške i pomažu djeci u tumačenju natjecateljskog sportskog iskustva (Elliott i Drummond, 2017). Roditeljska potpora, podrška, pohvale i samo razumijevanje posebno su važne i povezane s intrinzičnom motivacijom i uživanjem djece pri bavljenju sportom. Istraživanja pokazuju da roditelji također svojim poticajima mogu utjecati na to da se djeca pridruže i ostanu biti uključeni u sportskim klubovima (Elliot i Drummond, 2017).

Roditelji su najčešće osobe koje prve upoznaju djecu s fizičkim aktivnostima i raznim sportovima te oni osiguravaju i pružaju djetetu prijevoz, pristup, financijsku i emocionalnu pomoć, uz to fizička aktivnost roditelja i interes koji pokazuju prema bavljenju aktivnostima svoje djece određuju njihove stavove kao pozitivne ili negativne prema sportu kojima se njihova djeca bave. „Dokazano je da su percepcije mladih sportaša o stavovima i ponašanju njihovih roditelja u području tjelesne aktivnosti povezane sa samopoimanjem sposobnosti, pozitivnom i negativnom afektivnošću, motivacijskom orijentacijom, stavovima i privlačnošću prema tjelesnoj ili sportskoj aktivnosti“ (Amado, Sanchez-Oliva, Gonzalez-Ponce, Pulido-Gonzalez i Sanchez-Miguel, 2015, str. 2).

Elliott i Drummond (2017) navode kako postoje dokazi da roditelji mogu vršiti pritisak i imati negativan utjecaj na iskustvo u sportu djeteta, a to često rade na tribinama tijekom natjecanja ili utakmice tako što svoj bijes, ljutnju i nezadovoljstvo ishodom iskazuju mrmljanjem, dobacivanjem ružnih komentara, vikanjem na djecu ili sudce, udaljavanjem od događaja u ljutnji, uvredljivim gestama i u ekstremnim slučajevima čak i suočavanjem s drugim gledateljima/roditeljima. Nakon natjecanja ili utakmice, još jedan od načina negativnog utjecaja roditelja na djecu je i debriefing-ispitivanje i izvještavanje djece s roditeljima nakon utakmice, što pokazuje kako potencijalno negativan roditeljski utjecaj nije ograničen samo na period tijekom utakmice nego se odvija i nakon kroz ispitivanje i izvještavanje. „Svi su se roditelji složili da bi ponovno ispitivanje moglo uznemiriti djecu, ali su tvrdili da je to važan dio njihova cjelovitog razvoja kao pojedinaca i kao mladih nogometaša. Nekoliko roditelja je napredovalo u ovoj perspektivi tvrdeći da je važno biti potpuno iskren prilikom izvještavanja i izbjegavati 'ublažavanje'“ (Elliott i Drummond, 2015, str. 398). Roditelji su priznali da bi pružanje negativnih povratnih informacija i konstruktivnih kritika moglo negativno utjecati na daljnji rad njihove djece, ali da je to još uvijek važan dio iskustva koji će im pomoći kasnije u boljem razvoju.

Na prirodu izvještavanja i ispitivanja između djece i roditelja nakon utakmice utječe pobjeda odnosno gubitak te su djeca u igrama u kojima je konačni rezultat odražavao napeto natjecanje, opažala ohrabrujuće i podržavajuće povratne informacije, a ako je konačan rezultat odražavao jednostranu pobjedu ili gubitak, izvještavanje su percipirali kritički. Elliot i Drummond (2015) ističu kako su djeca također identificirala dva dominantna pristupa u izvještavanju o nastupu koji su imali roditelji. U prvom pristupu roditelji su bili pokretači razgovora o tome kako djeca doživljavaju svoje izvedbe, a u drugom pristupu roditelji su čekali da djeca započnu razgovor, daju svoje razmišljanje i traže povratnu informaciju kako bi

započeli razgovor. Roditelji koriste razne načine i pristupe izvještavanja i ispitivanja djece nakon natjecanja ili utakmica za koje smatraju da djeca imaju koristi od njih, ali kod izvještavanja također postoji izazovna strana i mogućnost da izazove negativan zaključak kod djece. Praksa izvještavanja koja se odvija na način da roditelji ocjenjuju sportsku izvedbu djece, često je rasprostranjena i redovito se sastoji od kritičnih, negativnih ili konstruktivnih, usmenih komentara koji su upućeni direktno djeci, iako je dokazano da djeca preferiraju i najbolje reagiraju na pozitivne povratne informacije. (Elliot i Dummond, 2015). Ponovno ispitivanje roditelja nakon utakmice mogao bi biti način na koji se roditelji pokušavaju ponovno uključiti u bavljenje sportom djeteta te način pokazivanja interesa i podrške. Upravo sama priroda debriefinga- ispitivanja i izvještavanja potiče sportaše, pružatelje sporta, kreatore politike i roditelje na kritičnije razmišljanje o aspektima sporta djece i mladih koji mogu izazvati negativna iskustva.

Greblo i Lorger (2006) upućuju na rezultate istraživanja prema kojima je roditeljska podrška važna za djetetovo donošenje odluke o tome da se uključi u sportske aktivnosti (Howard i Madrigal, 1990) i da ustraje u sportu (Brown i sur. 1989, prema Anderson i sur., 2003) i uživa u tim aktivnostima, iako može i negativno utjecati na tjeskobu i anksioznost koja se može razviti tijekom vremena (Anderson i sur., 2003). Woolgar i Power (1993.) navode „tri osnovna oblika roditeljske potpore bavljenja sportom: ona koja se može očitovati kao emocionalna podrška (na primjer, djetetu u stresu), pružanje informacija (na primjer, davanje savjeta), ili kao konkretna pomoć (financijska, u prijevozu i slično)“ (prema Greblo i Lorger, 2006, str. 115.).

Veliku važnost ima roditeljsko uključivanje u sportske aktivnosti djeteta, i podržavanje istih, što zapravo čini temelj sigurnog i kvalitetnog razvoja djeteta. Balent i sur. (2017) ističu da roditeljska uključenost može biti pretjerana, nedovoljna ili umjerena te da pretjerano ili nedovoljno uključeni roditelji ne daju djetetu adekvatnu podršku u sportskom životu svog djeteta, dok se umjerena uključenost pokazala kao najbolji model za sportski razvoj djeteta.

„Nedovoljno uključeni roditelji ne brinu o djetetovim odlascima na treninge, ne brinu o potrebnoj opremi, ne dolaze na roditeljske sastanke niti se na neki drugi način informiraju o napretku djeteta, ne pružaju podršku djetetu i ne prate sportski razvoj djeteta, dok pretjerano uključeni roditelji ne propuštaju niti jednu priliku da budu uz dijete tijekom njegove sportske aktivnosti, stalno kontaktiraju s trenerom, s djetetom u pretjeranoj mjeri pričaju i raspravljaju o sportu i traže od djeteta dodatni rad čak i kada on nije potreban i može biti štetan“ (Balent i sur.,

2017, str. 184). Važno je pronaći balans između nedovoljne i pretjerane uključenosti kako bi se djetetu omogućio optimalan razvoj i ne bi ugrozile njihove sportske mogućnosti.

Razina roditeljske uključenosti i intenzitet može varirati i ovisi o karakteristikama pojedinog sporta kojim se njihovo dijete bavi, a Greblo i Lorger (2006, str. 115) tvrde kako kod momčadskih sportova ili sportova u paru roditeljska podrška nije toliko snažna i izražena kao kod pojedinačnih sportova, najviše iz razloga što se pritisak i odgovornost uspjeha, odnosno neuspjeha, dijele na sve sudionike sporta, a ne samo na jednu osobu. Rezultati istraživanja u Greblo i Lorger (2006), pokazuju značajnu razliku u količini roditeljske potpore koja ovisi o razredu i vrsti sporta kojim se dijete bavi. Tu se javlja i fenomen difuzije odgovornosti gdje se poraz ne doživljava kao osobni neuspjeh nego se odgovornost dijeli na cijelu momčad i svi zajedno rade na poboljšanju. „Momčadski sportovi, zbog načina na koji su koncipirani, u većoj mjeri od ostalih sportova pružaju mogućnost formiranja socijalne podrške među članovima što posljedično može smanjiti potrebu za traženjem roditeljske potpore“ (Greblo i Lorger, 2006, str. 119).

„Roditeljska podrška je na svaki način rad i skup aktivnosti koje pružaju informacije, savjete i pomoć roditeljima i brinu se o odgoju djece, tako da djeca mogu ostvariti svoj puni potencijal, osobito u sportu ili na studiju“ (Rodis, 2013, prema Hamid i sur., 2018, str. 59.). Na sportska postignuća uglavnom utječu trener, osobine sportaša, metode treninga i podrška bližnjih, ali i drugih osoba. Podrška svih njih utječe na sportaše i njihova postignuća te utječe na ciljeve kako u individualnim tako i u timskim sportovima. U najmlađoj dobi podrška roditelja i obitelji je vrlo važna, ali postoje i oni sportaši koji prirodno nemaju potrebu za podrškom i postižu svoje ciljeve bez pritiska. U sportu je podrška važna kao dodatni poticaj za sportaše kako bi bolje igrali tijekom utakmice (Hamid i sur., 2018). Uz roditeljsku podršku često se veže i roditeljski pritisak koji potiče odnosno tjera sportaša na to da savršeno izvrši zadatak. Pritisak se može negativno odraziti na osobu u sportu, ali i pozitivno. Roditeljski pritisak mogao bi potaknuti sportaša da se potruži više i da radi na slabijim stranama, dok bi u isto vrijeme mogao demotivirati osobu i potaknuti je da se pogorša ili čak odustane od sporta. Pokazalo se da roditelji koji su se i sami bavili sportom u mladosti daju veću podršku djetetu u sportu, a sportašima je potrebno barem malo podrške od strane roditelja kako bi se lakše i kvalitetnije uključivali i bavili sportom (Hamid i sur., 2018). Djeca s roditeljima koja su podržavala njihova sportska iskustva imala su veću unutarnju motivaciju za rješavanje izazovnijih zadataka od djece s roditeljima koji ih manje podržavaju (Brustad i Weigand, 1989, prema Hamid i sur., 2018).

Roditeljska ponašanja u natjecateljskim sportovima sve češće privlače pažnju i osuđivana su od strane medija i samih sportskih organizacija zbog načina na koje se odnose prema sportašima i ponašaju pri gledanju, i važnost koju ono ima na sudionike. Fredricks i Eccles (2004, prema Holt, 2008, str. 664) sugerirali su da je „važno unaprijediti istraživanje uključenosti roditelja u sport mladih jer su roditelji visoko uključeni i vidljivi u sportovima mladih, sport je vrlo javna arena u kojoj roditelji mogu pružiti neposredne i specifične povratne informacije, i roditelji mogu pozitivno i negativno utjecati na svoju djecu u tim kontekstima“.

Istraživanja koja ispituju utjecaj roditelja na uživanje i motivaciju djece u sportu otkrila su odnose između nižih razina percipiranog roditeljskog pritiska i većeg uživanja (Brustad, 1996., prema Holt i sur., 2008.). Visoka razina roditeljske pohvale i razumijevanja također je povezana s uspješnom karijerom i razvojem među elitnim mladim sportašima (Wuerth, Lee i Alferman, 2004, prema Holt i sur., 2008). S druge strane, dječja percepcija prekomjerne uključenosti roditelja povezana je s povećanom anksioznošću i izgaranjem (Gould i sur., 1996; Leff i Hoyle, 1995, prema Holt i sur., 2008). Stoga se čini da roditelj može pozitivno i negativno utjecati na sportska iskustva djece (Holt, 2008). Mnogi roditelji vjeruju kako je njihovo ponašanje zapravo podržavajuće i ne vide problem s utjecajem koje ono ima na djecu i igru, ali i način na koji se to odražava nakon igre. Stoga, kako bi pružili istinski poticajno i ohrabrujuće sportsko iskustvo, roditelji i svi koji sudjeluju u organizaciji usluga moraju uzeti u obzir ne samo ponašanje koje pokazuju tijekom utakmica, nego i prirodu njihovog sudjelovanja nakon igara i u vožnji kući. U konačnici, ako djeca i mladi žele zadržati užitek i entuzijazam za sport, ono što se događa nakon igre izgleda kao kontekst u kojem roditelji mogu dalje optimizirati njihovu uključenost (Elliott i Drummond, 2017). Elliott i Drummond (2017, str. 404) tvrde da „roditelji moraju uspostaviti čvrsto razumijevanje o tome kako najbolje podržati djecu nakon utakmice putem izvještavanja. Dječje sklonosti se mijenjaju iz dana u dan, odnosno utakmice u utakmicu, a roditelji moraju pronaći način kako se nositi s tim i ne narušavati samopouzdanje i sigurnost koju djeca imaju u igri“.

U skladu s ciljevima istraživanja Amado i sur. (2015), prva je hipoteza bila da je roditeljska podrška pozitivan prediktor zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba njihove djece, i obrnuto, roditeljski pritisak negativni je prediktor zadovoljstva osnovnih potreba psihološkog stanja njihove djece. „Konačno, model je analizirao odnos između vrsta motivacije i različitih ishoda, pokazujući kako je unutarnja motivacija pozitivno predviđala užitek i negativno predviđala dosadu. Dosadašnja istraživanja utvrdila su da je unutarnja motivacija pozitivan prediktor uživanja. Nadalje, rezultati su također otkrili da je demotivacija pozitivno predviđala dosadu i negativno predviđala uživanje; odnosno niža razina motivacije

samoodređenja povezana je sa manje prilagodljivim posljedicama“ (Amado i sur., 2015, str. 8-9.). Stoga prema rezultatima roditeljska podrška osnovnih psiholoških potreba nije se pojavila kao pozitivan prediktor zadovoljavanja ovih potreba kod sportaša. Ovi ishodi mogli bi se objasniti ovako: možda roditelji imaju važnu ulogu u smanjenju pritiska na svoju djecu, ali dolazi do ključnog pitanja podrške temeljnim psihološkim potrebama od trenera. Glavni zaključci studije naglašavaju važnost osnovnih psiholoških potreba kako bi postigli unutarnju motivaciju u kontekstu sporta, što dovodi do pojave adaptivnih posljedica, poput uživanja u oba spola (Amado i sur., 2015).

Roditelji se najviše oslanjaju na pomoć partnera/supružnika, ali i šire obitelji kako bi se na pravi način nosili sa svim zahtjevima sporta i izvršili sve potrebne zadatke, uz to se oslanjajući i na trenere koji svojim znanjem i podrškom pomažu roditeljima da shvate potrebe svoje djece i sporta kojim se bave, ali i oslanjajući se na djecu i njihovu mogućnost upravljanja vlastitim emocijama (Knight, Berrow i Harwood, 2017). Uključivanje roditelja u sport izuzetno je složeno, a postoje različiti razlozi za različite vrste uključivanja u sport. Međutim, još uvijek postoji mnogo toga što treba istražiti vezanog uz temu roditelja u sportu, osobito u pogledu roditeljskog iskustva i strategija podrške.

2. Vrijednosti

Ljudi od rođenja pa sve do kraja života razmišljaju, djeluju i žive prema određenim vrijednostima. Vrijednosti se kroz život mijenjaju, stavljajući naglasak na pojedine vrijednosti u pojedinim dijelovima života. U svijetu postoje i temeljne vrijednosti koje su specifične i jedinstvene za sve ljude, neovisno o njihovim pripadnostima, vjeri, opredijeljenosti i dr., ali postoje i specifične i osobne vrijednosti koje karakteriziraju pojedinu osobu. Baloban (2007, str.794) tvrdi da se „u posljednjim desetljećima u Europi i svijetu, ali i u Hrvatskoj, naglasak stavlja na vrijednosti kao što su: ljudsko dostojanstvo, sloboda, ljudska prava, mir, solidarnost, ravnopravnost spolova, čist okoliš itd.“.

Jukić (2013) tvrdi kako promišljajući glavne karakteristike današnjeg društva sve se više može uočiti veliki i uočljivi pad doživljaja osnovnih ljudskih vrijednosti, kriza morala i kriza odgoja, dok Milat (2005) smatra kako se zapravo moral mijenja usporedno s promjenama u društvu. „Osjetljivost za moralne i etičke vrednote, solidarnost, tolerancija, empatija, uspješna komunikacija, emotivna osjetljivost prema drugima, altruizam, obzir prema tuđem integritetu, vrijednosti su koje sustavno gube bitku protiv sustava profita i moći, dok pohlepa, sebičnost, nebriga za druge, nepoštivanje ljudskog dostojanstva, svođenje čovjeka na biološki i tehnički proizvod, na puko sredstvo za rad... uzroci su moralne krize koja zahvaća kako naše društvo, tako i cjelokupan svijet“ (Jukić, 2013, str. 401).

Vukasović (1991) tvrdi kako mogućnosti za bolju uključenost vrijednosti i odgojnog rada nisu iskorištene u suvremenom društvu te da o tome govore zanemarivanje kulturnih, duhovnih, ljudskih vrijednosti koje slijede češće i jače gospodarske, društvene, političke i moralne krize praćene krizom vrijednosti i odgojnom krizom. „Niz spoznaja i istraživanja povezuje kvalitetan način življenja sa stilom života koji podrazumijeva pored nepušenja, neovisnosti o alkoholu i drogama, zdravog načina prehrane, otpornosti prema stresu i infekcijama, tjelesno vježbanje kao važan udio u stvaranju zdravog ljudskog organizma“ (Buchberger, 2012, prema Berčić i Donlić, 2009, str.449).

Etika vrlina često se veže uz moralni odgoj, dimenziju i rad na usavršavanju moralne komponente čovjeka. Ona naglašava osobu odnosno želju osobe kojoj je glavni cilj postati što bolja u moralnom i etičkom smislu te joj je daljnji cilj imati što veći broj kvalitetnih vrlina i vrijednosti u životu (Golubović, 2014). Golubović (2014) također tvrdi da je, ako osoba posjeduje vrline, puno veća vjerojatnost da će djelovati u skladu sa svojim vrijednostima iako

u nema garanciju da će se i ostale osobe tako ponašati. Dakle, dobra će osoba uvijek ili gotovo uvijek pokušati iskoristiti svoje vrijednosti i dobrotu i djelovati u skladu s njima pokušavajući uvijek sve oko sebe usmjeravati na dobro. Milat (2005) smatra kako je moral, a samim time i moralni odgoj, društveno uvjetovan što se vidi iz činjenice da je moralni odgoj i ono što je moralno promjenjivo i različito u različitim društvima. „No, osim što osoba posjeduje različite intelektualne i moralne vrline, ona i promišlja o svojem djelovanju imajući u vidu norme, tj. propise i dužnosti koji su sastavni dio morala nekog društva i koji su ujedno i garancija ispravnog (postupanja)“ (Golubović, 2014, str. 35).

Ako iz nekog razloga u čovjeku prevladavaju vrijednosti koje se usmjeravaju samo na materijalna dobra i stvaranje materijalnih stvari, a uz to se pojedinac nedovoljno bavi raznim tjelesnim aktivnostima i ne brine o zdravlju, tada se može govoriti o nezdravom načinu života koji je sve češći i rašireniji u današnjem vremenu. Također, ulaganje u sport koje je usmjereno samo na stvaranje profita i materijalnih stvari, i vrhunskih rezultata, dok se u isto vrijeme pažnja ne daje razvoju tjelesnog vježbanja i aktivnosti svih oko nas i u svijetu, ne razvija se pozitivan stav kod većine stanovništva u želji da se više bave tjelovježbom i sudjeluju u sportovima. (Buchberger, 2012, prema Berčić i Donlić, 2009).

Jukić (2013) tvrdi da vrijednosti osmišljavaju ljudski život, ali unatoč tome ne postoji općeprihvaćena definicija toga pojma. „One su definirane kriterijima prema kojima se određuje smisao života, ali i smisao cijelog svijeta. Vrijednosti su organiziran skup općih uvjerenja, mišljenja i stavova o tome što je ispravno, dobro i poželjno“ (Jukić, 2013, str. 403). Rokeach (prema Jukić, 2013, str. 403) vrijednosti smatra „trajnim uvjerenjem da je neki poseban način ponašanja ili konačnog stanja egzistencije osobno ili socijalno poželjniji nego neki drugi način ponašanja. On smatra kako vrijednosti nisu urođene nego ih usvajamo tijekom života, a podložne su promjeni i nužne za život u društvu, te su dio su našeg svijeta kvalitete i vezane su uz osobe, stvari i događaje“.

Oslanjajući se na Rokeachevo određenje vrijednosti, Schwartz i Bilsky (1987) strukturirali su „definiciju vrijednosti koja obuhvaća pet formalnih obilježja vrijednosti na koje se sustavno nailazi u literaturi: vrijednosti su (1) ideje ili vjerovanja, (2) koja se odnose na neki željeni cilj ili ponašanje, (3) nadilaze specifične situacije, (4) usmjeravaju odabir ili procjenu ponašanja i događanja te su (5) hijerarhijski organizirana s obzirom na njihovu relativnu važnost za pojedinca“ (Ferić, 2005, str. 6). Rokeach (1973) je klasificirao vrijednosti po empirijskim principima u dvije kategorije, terminalne, „koje odražavaju poželjna krajnja stanja i instrumentalne vrijednosti koje odražavaju načine djelovanja i ponašanja. Za Rokeacha

vrijednosti su ključan koncept u proučavanju kulture, društva i ličnosti kao i društvenih stavova i ponašanja“ (prema Spehnjak, Žilić Fišer i Labaš, 2018, str. 543).

Rokeach je smatrao da čovjek zapravo posjeduje relativno malen broj vrijednosti, ali da svi pojedinci, barem i u najmanjem obliku, posjeduju te vrijednosti. „Razlike među pojedincima javljaju se samo s obzirom na relativnu važnost koju oni pojedinim vrijednostima pridaju“ (Ferić, 2005, str. 9). Prema Jukić (2013, str. 403) Fyffe vrijednosti kategorizira kao „moralne, obrazovne, estetske, socijalne, političke, religijske, intelektualne, kulturne, ekonomske itd., dok Hooper sve vrijednosti smatra moralnima“.

„Teorija univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti (Schwartz, 1992) definira vrijednosti kao poželjne ciljeve, različite važnosti, koji djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu“ (prema Ferić, 2005, str. 6). „Vrijednosti, dakle, postavljaju ciljeve, ideale, svrhe, prema kojima usmjeravamo ljudska nastojanja, a spoznaje su sredstvo i instrument s pomoću kojih ostvarujemo postavljene ciljeve. To znači da su vrijednosna mjerila i razina vrijednosti iznad spoznajne razine, jer osmišljavaju i ljudski usmjeravaju spoznajne djelatnosti i rezultate spoznavanja“ (Vukasović, 1991, str. 52). Golubović (2014, str. 34) tvrdi da su vrijednosti one „sposobnosti ili dispozicije koje čovjeka usmjeravaju na dobro, stoga onaj tko posjeduje vrijednosti čini dobra djela i trudi se svoje cjelokupno djelovanje uvijek usmjeravati na dobro. Riječ je o vrijednostima poput: dobrote, poštenja, pravednosti, istinoljubivosti, razboritosti, mudrosti, iskrenosti, umjerenosti, strpljivosti, hrabrosti, empatiji, dobrodušnosti, velikodušnosti, radišnosti, itd.“. Vukasović (2010) također definira vrijednosti kao manifestaciju dobara potrebnih za život i duhovni razvitak, ciljeve prema kojima se krećemo, ideale kojima težimo, krajnje svrhe ljudskih nastojanja. Također navodi kako vrijednosti mogu biti materijalne – vezane uz tjelesni život i razvitak ljudskog bića i duhovne – vezane uz duhovni život i razvitak bića.

U današnjem vremenu kao vrijednosti općenito se prihvaćaju: „ljudsko dostojanstvo, sloboda, pravednost, ljubav, vjernost, istina, mir, ljudska prava, jednakopravnost spolova, povjerenje, međusobno poštivanje i uvažavanje, brak, obitelj, obiteljski život, djeca, vjera, religija, posao, dobri stambeni uvjeti, čist okoliš, natjecanje, domovina, razvoj tehnologije, autoritet, demokracija itd. Dakako, u temeljne se čovjekove vrednote, prema današnjem shvaćanju, ubrajaju: hrana, odjeća, stambena situiranost, zdravlje i obrazovanje“ (Balaban, 2007, str. 794).

Moralne vrijednosti smatrane su najvišim ljudskim vrijednostima. Čovjekova dobrot, istinoljubivost, čestitost, čistoća, poniznost, pravednost čine ga ljudskim bićem i drugačijim od životinja te bićem koje nije određeno isključivo društvenim ili biološkim pretpostavkama. Čovjek svoju bit izražava ljudskom prirodom, društvenim životom i subjektivnošću koje su usko vezane i neodvojive od vrijednosti i vrednovanja. Vrijednosti kao posrednici između načina na koji se ponaša svaki pojedinac i društvenog sustava u kojem se nalazi, u velikoj mjeri određuju ponašanje tog pojedinca, na što je utjecala i rastuća kriza vrijednosti zbog koje je potrebno usustaviti odgoj za vrijednosti u suvremenom čovječanstvu. (Jukić, 2013). „Prihvatimo li Hooperovu definiciju prema kojoj su vrijednosti vrsta vjerovanja, koja – kad su jednom internalizirana – postaju standard ili kriterij za usmjeravanje ponašanja, prihvaćamo i spregu rasta pojedinca i društva na vrijednostima usmjerenim k promjenama ponašanja, odnosno vođenju pojedinca i društva prema dobromu“, ističe Jukić (2013, str. 410.).

Većina autora se općenito slaže da postoji konačni broj "univerzalnih" vrijednosti, odnosno da se vrijednosti ne razlikuju od osobe do osobe, nego da svi ljudi posjeduju iste vrijednosti, ali se razlikuju s obzirom na važnost koju im pridajemo, odnosno prioritet koji pojedinima od tih vrijednosti daje koja osoba. Trajne i stabilne, vrijednosti su te koje određuju i usmjeravaju i stavove i ponašanje pojedinca (Ferić, 2006).

Uz razmatranje koncepta vrijednosti nužno je razmatrati i prikladne pristupe poučavanja za vrijednosti. Dva su glavna pristupa koja danas prevladavaju u poučavanju za vrijednosti: izravni i neizravni pristup (Irwin, 1988; Fyffe i sur., 2004, prema Rakić i Vukušić, 2008), odnosno "preskriptivan" i "deskriptivan" pristup“ (Hooper i sur., 2003, prema Rakić i Vukušić, 2008). „Izravan ili preskriptivan pristup odnosi se na otvoreno i izravno poučavanje temeljnih moralnih imperativa ili vrijednosti i vrlina koje se smatraju zajedničkim svim ljudima. Ovaj se pristup uglavnom poistovjećuje s odgojem karaktera“ (Beč, 2013, str. 21). „Na drugoj strani, kod neizravnog ili deskriptivnog pristupa stavlja se naglasak na kritičko i kreativno razmišljanje, rješavanje problema i zaključivanje, što će omogućiti djeci da sama uvide što je moralno i ispravno“ (Hooper i sur., 2003, prema Rakić i Vukušić, 2008, str. 775).

Bolscho (1996, prema Jukić, 2013) upućuje na Inglehartov i Schwartzov koncept određivanja vrijednosti. Koncept R. Ingelhartov fokusira se na proučavanju promjena zapadnog svijeta i globalizacijskih procesa. Njegova teza je da je „društveni razvoj povezan sa specifičnom strukturom vrijednosti, što znači da su vrijednosne orijentacije zapravo posljedica političkog i gospodarskog razvoja“ (Jukić, 2013, str. 403), a pri tome razlikuje tri vrijednosne orijentacije: tradicionalnu, modernu i postmodernu. S druge strane, Schwartzov koncept bavi

se altruističkim ponašanjem, a uz to naziva se i koncept aktiviranja normi. „Prema njemu na ponašanje svake osobe djeluju dvije skupine normi: osobne i socijalne, a čovjekovo je djelovanje u proporciji s intenzitetom osobne norme. Osobne norme svaki pojedinac doživljava kao osjećaj moralne obveze, a one ovise o individualnoj svjesnosti posljedica svoga ponašanja prema drugim osobama te o osjećaju odgovornosti za posljedice svoga ponašanja. Socijalne se norme »aktiviraju « pod socijalnim pritiskom, a individua se ponaša onako kako drži da sredina očekuje od njega. Koncept počiva na aktiviranju osobnog sustava normi u stanovitim situacijama, pri čemu altruističko ponašanje ovisi o intenzitetu osjećaja moralne obveze koju pojedinac ima pri pružanju pomoći“ (Jukić, 2013, str. 404).

Važno je izdvojiti i Henzov pogled na vrijednosti koji nudi skalu vrijednosti koja se sastoji od osam razina. „Na najvišoj razini su religijske vrijednosti (svetost), a potom slijede etičke (dobro), spoznajno-teorijske (istina), estetske (ljepota), društvene (ljubav), političke (pravda), ekonomske (korist) i vitalne (život)“ (prema Vukasović, 2010, str. 103). U Hrvatskoj sličnu tablicu interpretirao je Bezić, koji ju promatra od dna prema vrhu i osam Henzovih razina sažima u sedam. Njegova ljestvica obuhvaća: „biološke vrijednosti (život, zdravlje), ekonomske (materijalne), društvene (zajednička dobra), estetske (ljepota), intelektualne (istina), moralne (dobrota) i religijske (svetost)“ (Bezić, 1990, prema Vukasović, 2010, str. 103-104).

Vukasović (2010, str. 104) razlikuje vrijednosti s obzirom na opće značenje i dijeli ih na univerzalne ili općeljudske vrijednosti – „koje postavljaju općevažeće moralne kriterije, i socijetalne ili vrijednosti konkretnog društva – gdje osobito značenje imaju nacionalne vrijednosti i za pojedinca vrlo važne personalne i obiteljske vrijednosti“. Obiteljske, socijetalne, nacionalne i personalne vrijednosti moraju poštovati više, nadređene, općeljudske moralne kriterije, kako bi se izgradio etički sustav vrijednosti koji izgleda poput piramide sa širokom osnovom konkretnih dobara i visokim vrhom koju krase „vrijednosti istine, dobrote, ljepote, ljubavi, pravde, svetosti i druge. Na samom vrhu je najviša vrijednost, opće dobro prema kojemu se ravnaju sve druge vrijednosti“ (Vukasović, 2010, str. 104).

Prema Jukić (2013) današnjoj školi i školovanju najviše nedostaje, i mana mu je, slabo razvijanje vrijednosti, raznih vještina i sposobnosti kod djece, a osim njih i slabo razvijanje socijalnih kompetencija i kvalitetnih ljudskih osobina koje se nalaze u hrvatskoj, europskoj i svjetskoj tradiciji. Škole imaju nerazrađeni sustav vrijednosti u kojem su odgajatelji prisiljeni sami smišljati načine na koje mogu razvijati vrijednosti odnosno upotrebljavaju osobne, često nepotpune i neosmišljene te neprovjerene i pogrešne sustave vrijednosti i vrijednosnih

orijentacija pri pokušajima razvijanja potrebnih vrijednosti. Milat (2005) upućuje na to da moralne vrijednosti nisu svima iste te ističe da se moralne vrijednosti jednog društva razlikuju od onih drugog društva, pa tako i unutar samih društava može doći do odstupanja u vrijednostima. Stoga, škole mogu imati problem u razvijanju vrijednosti ako se fokusiraju na vrijednosti koje su poželjnije u drugim društvima, ili pokušavaju razvijati vrijednosti koje danas više nisu toliko česte.

„Od nastavnika se očekuje razvoj pozitivnih vrijednosti učenika (o sebi, učenju, svijetu i osobnom mjestu u svijetu), razvoj cjelovite ličnosti učenika, njegovih snaga i potencijala, razvoj aktivnog i odgovornog građanina usmjerenog cjeloživotnom učenju, jačanje vrijednosti, kritičnosti, svjesnosti o potrebi konzistentnosti privatne i javne sfere života te odupiranje ideologizaciji i indoktrinaciji. Odgoj i obrazovanje za vrijednosti su odgoj i obrazovanje za život«, obuhvaćaju čovjekovu razumsku, osjećajnu i djelatnu dimenziju, a »vrijednosti su sve što unaprijeđuje individualni život ili ljudski opstanak bez povrede drugih ljudi i društva kao cjeline obrazovanju“ (Jukić, 2013, str. 411). Hooper (prema Jukić, 2013) tvrdi kako nije problem identificirati vrijednosti na razini nacionalnog kurikula, ali problemi proizlaze pri identifikaciji školskih kurikula, iz razloga što je vrlo teško identificirati vrijednosti i uskladiti ih s njihovom praktičnom primjenom, odnosno postoji premalo slaganja između njih, a ne premal popis vrijednosti.

„Moralni odgoj, kao i sva ostala temeljna odgojna područja, ima svoju racionalnu, emocionalnu i voljnu komponentu, svoje teorijske osnove, izgrađene emocionalne stavove i dosljedne, snažnom voljom podržane, pozitivne moralne postupke, moralno ponašanje i djelovanje“ (Vukasović, 1991, str. 53-54). Pod pojmom moralni odgoj govori se o oblikovanju odnosno formiranju čovjekove naravi odnosno ćudi, a cilj je formiranje čovjeka koji je moralna, dobra osoba. Jukić (2013, str. 414) navodi kako je „cilj moralnog odgoja formiranje pojedinca kao moralnog subjekta koji misli, osjeća (emocionalno je vezan uz moralne spoznaje) i djeluje u skladu sa zahtjevima društvenoga morala, koji će jasno razlikovati dobro od zla, a karakterističan je samo za ljudsku vrstu“. Milat (2005) upućuje na nužnost etičkog osposobljavanja kako bismo mogli živjeti u današnjem društvu gdje nitko nije isti, u društvu koje je pluralno i gdje svi imaju različite morale i moralne vrijednosti. „Moralni odgoj ostvaruje se usvajanjem određenih znanja (moralnih kriterija, pravila, načela, normi i kategorija) na osnovi kojih se formira sustav moralnih uvjerenja, stavova i vrijednosti u skladu s kojima čovjek treba djelovati (da moralni odgoj ne bi postao samo moralni formalizam), odnosno usvojiti naviku moralnoga ponašanja“ (Jukić, 2013, str. 414).

Jukić (2013) smatra kako nastavnici i odgojitelji moraju pronaći balans kako bi u isto vrijeme djelovali i razvijali sve dijelove učenikove ličnosti odnosno voljnu, racionalnu i emocionalnu sferu učenikove ličnosti što mogu postići unutar samog procesa nastave i u izvannastavnim aktivnostima, a može se uočiti tijekom međusobnih interakcija i tijekom odnosa prema učenicima što se može prepoznati u svakodnevnim školskim situacijama. „Djeca i mladi se u svom razmišljanju intenzivnije orijentiraju pravednom, poštenom, iskrenom svijetu, nego odrasli: oni će oduševljeno prihvaćati nove vrijednosti i ideje, no istodobno su i oduševljeni potrošači“ (Jukić, 2013, str. 415). Za cjeloviti razvoj djece razvoj racionalnog, emocionalnog i voljnog segmenta njihove ličnosti nije naravno dovoljan, već je uz kognitivni i konativni nužno razvijati i psihomotorički aspekt djetetove ličnosti. Potrebno je osposobljavati pojedinca za samostalno, odgovorno i uspješno snalaženje u životnom okruženju, odnosno, „svrha školovanja (...) nije stjecanje znanja, vještina, navika, stavova, interesa... radi njih samih, nego radi razvijanja – stjecanja sposobnosti njihova praktičnog korištenja, radi uspješnog (izravnog ili posrednog) zadovoljavanja egzistencijalnih potreba“ (Milat, 2005, 42-43). Uz to se veže i odgoj i samoodgoj, gdje je odgoj i njegov utjecaj najvažniji u najranijoj dobi, odnosno prvim godinama, ali ni kasnije nije manje važan, dok samoodgoj čini svijest osobe o vlastitoj izgradnji i radu na sebi. U tim slučajevima pri procjeni kakva je netko osoba oslanjamo se na vlastite vrijednosti i imaju li ih oni. (Golubović, 2014).

J. de Finance (prema Jukić, 2013) vrijednosti razvrstava s obzirom na čovjeka kao senzitivno-spiritualnog subjekta na infrahumane vrijednosti, inframoralne ljudske vrijednosti, moralne vrijednosti i religiozne vrijednosti. „Infrahumane vrijednosti pripadaju čovjeku kao senzitivnom biću: zdravlje, ugodnost i sl., dok inframoralne ljudske vrijednosti pripadaju čovjeku upravo kao čovjeku, ali se ipak u njima ne očituje: ekonomske ili općenito eudajmonološke vrijednosti, noetičke vrijednosti, estetske i umjetničke vrijednosti, socijalne vrijednosti. Moralne vrijednosti tiču se samog subjekta u njegovoj intimnoj sferi, jer apeliraju na njegovu slobodu i čine ga – već prema tome prihvaća li ih ili ih odbija – dobrim ili zlim kao što su na primjer istinitost, pravednost, poniznost, čestitost, odgovornost, a religiozne vrijednosti gledaju odnos ljudskog subjekta prema najvišoj vrijednosti i samom početku subjekta – prema Bogu“ (Jukić, 2013, str. 405).

Vrijednosti imaju važnu ulogu u usmjeravanju ponašanja pojedinaca posebno u slučajevima kada dolazi do konflikta vrijednosti. Konflikt vrijednosti nastaje kada dolazi do ponašanja čiji je rezultat u skladu s određenom vrijednošću, i ili više njih, nekog pojedinca, ali se u isto vrijeme nalazi u sukobu s drugim vrijednostima istog pojedinca. Takve situacije

prisiljavaju pojedinca da osvijesti vrijednosti koje su mu važnije i do kojih više drži, a one se zatim aktiviraju i utječu na pojedinčevo ponašanje. (Ferić, 2007).

„Vrijednosti mladih vrlo su intrigantan i zanimljiv predmet istraživanja jer omogućuju stjecanje uvida u (dis)kontinuitet novih generacija, a time i suvremenih društava. Kod mladih proces socijalizacije još nije dovršen te su više izloženi različitim utjecajima iz društvene okoline nego starija populacija. Suvremeni svijet obilježava kriza vrijednosti, kriza morala i razaranje života, a vrijeme postmoderne donosi kritiku apsolutnih istina, identiteta i glavnih vrijednosti, krizu društva i kulture“ (Jukić, 2013, str. 405). U vrijeme društvenih kriza, veze između vrijednosti i odgoja i obrazovanja osobito se naglašavaju, najprije moralna kriza koje je najčešći uzrok drugim krizama. Ilišin i Gvozdanović (2016.) su došli do zaključka kako da bi došlo do nekih dubljih strukturnih promjena u vrijednosnim sustavima, mora doći i do širih civilizacijskih promjena koje nisu nagle i zahvaćaju cijeli društveni život. Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010) su zaključili da su univerzalne vrijednosti povezane s osobnim vrijednostima te da su univerzalne- obiteljska sigurnost, unutarjni sklad, zrela ljubav i smisao u životu, povezani s osobnim vrijednostima- biti zdrav, uživati u životu, biti iskren i biti samostalan.

2. 1. Vrijednosti i sport

Roditelji imaju veliku i važnu ulogu u svim uspjesima svoga djeteta u njegovim počecima, ali i kasnije, ali i neuspjesima djeteta tijekom njegovih početaka bavljenja sportom te je njihova potpora jedna od najvažnijih stavki pri bavljenju sportom. Potpora i podrška roditelja nije važna samo u sportskom dijelu, nego je važna i pri razvijanju vrijednosti djeteta od najmlađe dobi, ali i za njihov napredak i zdravlje „Putem sporta dijete oblikuje i usvaja sustav vrijednosti, razvija i uči neke poželjne osobine ličnosti kao što su npr. suradljivost, asertivnost, odgovornost, upornost; usvaja neka pravila ponašanja i komunikacije, mijenja i oblikuje životne navike“ (Barić i Horga, 2006, prema Terek, 2018, str. 9).

Redovita tjelovježba i aktivnost može imati iznimnu intrinzičnu ili instrumentalnu vrijednost za pojedinca, ali iako instrumentalna vrijednost često zauzima važnije mjesto, ne smijemo zanemariti intrinzičnu vrijednost jer ona pokreće pojedinca na tjelesno vježbanje i aktivnost. Upravo iz tog razloga treba promicati vrijednosti tjelovježbe, sporta i aktivnosti jer su one jedan od razloga za tjelesnim vježbanjem pod optimalnim tjelesnim opterećenjem. Milat (2005) govori o tome kako je još od antičkog doba tjelesna osposobljenost bila jedna od temeljnih potreba čovjeka, a Berčić i Donlić (2009) tvrde da samo oni ljudi koji njeguju pozitivan stav i vide potrebu redovne tjelovježbe i aktivnosti, uz stjecanje intelektualnih znanja i vještina, ali i ostalih osobina koje pomažu pojedinčevom napretku i razvoju, mogu biti u potpunosti izgrađene ličnosti.

Sport, tjelesna aktivnost i tjelesno vježbanje jedna su od najvažnijih stavki za razvoj čovjeka i cjelokupnog društva jer poboljšavaju ne samo tjelesno nego i mentalno zdravlje ljudi (Terek, 2018). Psihosomatski razvoj djece i mladih vrlo je bitan i pod utjecajem je sporta koji također utječe i na očuvanje i unaprjeđenje zdravlja djece i mladih. Sport ima ključnu ulogu i u osiguravanju i podizanju kvalitete života kao jedna od temeljnih stavki koja pomaže mentalnom i tjelesnom zdravlju, ne samo djece nego i odraslih (Milanović i sur., 2016). Osim toga sport potiče i komunikaciju i socijalizaciju među ljudima, neovisno o svim različitostima između ljudi kao što su njihov obrazovni status te o statusnom, generacijskom ili spolnom određenju. Poticanjem toga sport izravno obogaćuje socijalne interakcije između pojedinaca i potiče daljnja socijalna iskustva, a može utjecati i na aktualna društvena zbivanja te oblikovati društvenu svijest (Milanović i sur., 2016)

Sport kao jedno od važnijih odgojnih sredstava promiče razvijanje humanih kvaliteta i autentičnih ljudskih vrijednosti kao što su odgoj za ljubav, zajedništvo i život koji sprječavaju da se djeca, ali i mladi zatvaraju u sebe i riskiraju upadanje u život ispunjen drogom, alkoholom i kriminalom koji su sve češći i rašireniji. Djeca koja se bave sportom zdravija su, spretnija, vještija i okretnija, a time im se lakše nositi sa svime što im život donosi i svim teškoćama, a uz to im je lakše obavljati društvene i radne zadaće. (Valjan-Vukić, 2009, prema Terek, 2018). U sportu sve češće uspjeh i kompetitivnost postaju važniji od samog cilja koji je postavljen, a tako i odgoja jer su sportaši pod utjecajem općih društvenih vrijednosti, a zanemaruju svoje osobne vrijednosti. Veću pozornost i pažnju treba pridavati odgojnim i obrazovnim aspektima rada s djecom u sportu kako ona ne bi smatrala uspjeh i kompetitivnost glavnim vrijednostima u sportu. Terek (2018, str. 33) tvrdi da se umjesto „stjecanja znanja, vještina, podizanja sposobnosti i usvajanja moralnih vrijednosti, na prvome mjestu među ciljevima sportskih aktivnosti sve češće ističe samo postizanje visokih rezultata i uspjeha“.

Trener svojim ponašanjem, koje je moralno poželjno, djelovanjem i stavovima preuzima iznimno važnu ulogu u životima djece i postaje im model kojeg oni smatraju vrlo bitnim i njegovo posredno i neposredno djelovanje utječe na njihova ponašanja i izgradnju vrijednosti i na terenu i treningu, ali i izvan. (Spehnjak i sur., 2018). Vrijednost određuje što je osobi važno, u čemu se želi truditi i za što se želi zalagati. Terek (2018) tvrdi kako je nesumnjivo da većina roditelja želi sve najbolje svojem djetetu i imaju najbolje namjere, ali uvijek postoje situacije gdje mogu napraviti više lošega nego dobrog zbog neznanja, bilo o sportu, ponašanju djeteta ili događanjima vezanim uz situaciju, a samim time i utjecati na razvoj manje poželjnih vrijednosti. Komunikacija i suradnja s trenerima, kineziolozima i odgojiteljima, roditeljima može puno pomoći, a sama suradnja roditelj-trener-dijete je ključna za optimalan razvoj i funkcioniranje djeteta u sportu (Terek, 2018). „Treneri dijeljenjem pozitivnih moralno-etičkih vrijednosti posredno i neposredno utječu na igrače koji su im povjereni i time prenose na njih iste te vrijednosti. To upućuje da je etika u sportu moguća i potrebna, jer to zahtijeva svaki sport“ (Spehnjak i sur., 2018, str. 545.).

Spehnjak i sur. (2018) smatraju da je osobnost trenera i njegov sustav vrijednosti vrlo važan jer su treneri primjer svim suigračima i djelatnicima sportskog tima najviše svojom osobnošću, stavovima, odlukama i ponašanjem. Individualne vrijednosti imaju vrlo važnu ulogu u sportskom okruženju jer daju pogled u osobne odluke, cjelokupno djelovanje, međuljudske odnose i komunikaciju osobe. Komunikacija, odnosno komunikološka znanja vrlo su važni za trenera i sve ostale uključene osobe kako bi komunikacija bila uspješna, dok

vrijednosti koje trener posjeduje utječu neposredno i posredno na djecu koju treniraju. (Spehnjak i sur., 2018).

Sve veći broj suvremenih društava, pa tako i hrvatsko društvo, povezuje sebe i spaja se sa svojim ugledom koji imaju u određenim sportskim natjecanjima i svoju vrijednost izjednačavaju sa sportom u kojem su najbolji odnosno s ostvarenim uspjesima na međunarodnim sportskim natjecanjima. Međutim, Milanović i sur. (2016, str. 42) smatraju da „društvena uloga i značenje sporta u razvoju hrvatskoga društva izlazi izvan okvira ostvarivanja sportskog rezultata i osvajanja medalja. Mnogi negativni fenomeni i vrijednosti prisutni u društvu svoju eskalaciju doživljavaju upravo na sportskim borilištima. Nasilje, netolerancija, rasna, vjerska, nacionalna i spolna netrpeljivost, nepoštivanje pravila i zakona, zanemarivanje i relativiziranje moralnih i odgojnih vrijednosti, doping i korištenje nedozvoljenih i štetnih sredstava, izvrtnje univerzalnih društvenih, moralnih i etičkih načela, pretjerana komercijalizacija i drugo prisutni su u suvremenom sport“.

Sve je češći i snažniji medijski pritisak povezan s popularnošću natjecateljskog sporta, i stres kojem su izloženi mnogi treneri i igrači, a otkriva se vrijednosna konfliktualnost koja se u nekim dijelovima očituje kroz komunikaciju i ponašanje, a najjasnije se vidi i uočava u praksi, na terenu (Spehnjak i sur., 2018). Određeni sportovi na terenu odvijaju se suprotno od vrijednosti koje osobe imaju. Tučnjava, borba i samo nasilje izvan sporta nailaze na otpor i osudu šire javnosti, nisu cijenjeni i kažnjivi su, dok se određeni sportovi temelje na udarcima i borbi. Takve situacije izazivaju vrijednosni konflikt, gdje osoba u različitim situacijama ima različite moralne vrijednosti.

Sport ima iznimnu vrijednost zbog koje bi trebao biti pristupačan svima koji se za njega odluče i koja ima veliki doprinos čovjekovu životu poput zdravlja i razvijanja socijalnih vještina. Iako su vrhunski rezultati glavni cilj svakog sporta, sport bi trebao nositi i druge poruke, pogotovo djeci koja se tek počinju njime baviti, a te poruke bi trebale imati trajnije vrijednosti. (Terek, 2018). Još jedna od poruka sporta je i društvena integracija, gdje sport ima važnu ulogu pogotovo u integraciji osoba s invaliditetom, osoba iz manje povlaštenih sredina, olakšava i integraciju imigranata i stranaca u društvo, a često i potiče razgovore o i među različitim kulturama. Integracija useljenika se također može poboljšati kroz sport, odnosno promicanje pripadnosti i sudjelovanja kroz sport (Milanović i sur., 2016)

Još jedna od važnih uloga sporta u razvoju djece je i nužnost pružanja veće količine pozitivnih iskustava i stavova kako bi se smanjilo odustajanje od bavljenja sportom i osigurali

pozitivni stavovi djece, a samim time i potaknuo razvoj moralnih vrijednosti. (Terek, 2018). U početku su djetetu najvažnija zabava i druženje s vršnjacima tijekom sportske aktivnosti, a kasnije postavljanje nerealnih i visokih ciljeva od strane roditelja i drugih bliskih osoba može izazvati gubitak interesa za sport i gubitak vjere u sebe, a time i poremetiti odnos između roditelja i djeteta. Terek (2018) smatra da u trenucima kada sport gubi radost i veselje koje je nekada donosio i prevladava samo vježbanje i treniranje, mlade treba usmjeriti na to da bavljenje sportom treba u sebi imati i dio zabave, oduševljenja i spontanosti, ne isključujući naporan rad, dostizanje cilja, razvoj vrijednosti i odgovarajuće rezultate.

3. Roditeljska podrška i vrijednosti mladih sportaša

Roditeljska podrška usko je vezana uz vrijednosti na način da roditeljske vrijednosti određuju na koje će se načine njihova podrška pokazivati i u kojim situacijama. Djeca često poprimaju vrijednosti svojih roditelja što utječe na njihov odnos prema sportu, kao što su to istakli Jukić (2013), Milat (2005), Amado i sur. (2015), Greblo i Lorger (2006), Terek (2018) te Elliott i Drummond (2017). Ako roditelji smatraju sport aktivnošću koja pomaže promicanju pravilnih i moralnih vrijednosti, i sama će djeca prepoznati kvalitetu i dobrobit bavljenja sportom i raznim povezanim aktivnostima, a ako roditelji ne pokazuju svoju podršku djeci u bavljenju sportom i aktivnostima i sama će djeca ubrzo izgubiti motivaciju i želju za bavljenjem tim sportom. Najbolje rješenje je kada roditelji daju umjerenu podršku djeci te ih upozoravaju na greške i daju primjedbe, ali im pružaju stalnu podršku, bilo u financijskom ili emocionalnom smislu. Stručnjaci upozoravaju na to da pretjerano angažirani i neangažirani roditelji ne pružaju djetetu adekvatnu podršku, na načine da su nedovoljno uključeni u djetetovo bavljenje sportom ili koriste svaku priliku i kada to nije potrebno sudjelovati u djetetovom baljenju sportom (Balent i sur., 2017; Hellstedt, 1987, prema Bosnar i Turkalj, 2011)

„Rani socijalni, pa tako i sportski razvoj pod snažnim je utjecajem roditeljskih stavova o odgoju i njihovih odgojnih postupaka. Dužnost svakog roditelja je da aktivno sudjeluje tijekom cijelog razvojnog sportskog puta djeteta. Prvenstveno, dužnost roditelja je da usmjeravaju i ukazuju djeci pravilan razvojni put kada ona to još nisu sposobna sama učiniti. Pružati djetetu potporu, slušati i prepoznavati njegove potrebe, te postavljati realne ciljeve u skladu sa sposobnostima djeteta“ (Krželj, 2009, prema Terek, 2018, str. 18). Sport često i učinkovito utječe i potiče na socijalnu uključenost. Milanović, Čustonja i Hrženjak (2016) tvrde kako bi svi trebali bi imati jednake ili bar približne mogućnosti za bavljenje sportom i pristup sportskim igralištima te se stoga treba više posvetiti jedinstvenim i posebnim potrebama i željama sudionika te situaciji nedovoljno zastupljenih skupina, a uz to i posebnoj ulozi koju sport ima u životima svih, a pogotovo mladih ljudi.

Roditelji imaju važnu ulogu u razvoju djece u sportu, najviše kroz podršku i potporu koju im pružaju, u financijskom i emocionalnom smislu (Elliot i Drummond, 2017), ali i putem vrijednosti koje im sami prenose (Krželj, 2009, prema Terek, 2018) i koje dobivaju i razvijaju kroz bavljenje sportom (Barić i Horga, 2006, prema Terek, 2018). Roditelji djeci pružaju informacije, prilike i razne vrste podrške, što pozitivno utječe na njihov razvoj, kako općeniti

tako i sportski. Roditeljska podrška kroz uključenost u sport kojim se dijete bavi i razne aktivnosti povoljno djeluje na daljnji razvoj djeteta te unaprjeđuje njihove kognitivne i socijalne vještine, a može i značajno umanjiti probleme u ponašanju (Šlibar, 2021).

Sport ima vrlo važnu ulogu u životima ljudi, a pogotovo djece koja se svakodnevno bave raznim aktivnostima. Roditelji podržavajući bavljenje sportom potiču ne samo zdraviji način života, nego i motivaciju i daljnji razvoj djeteta, a pridonose i činjenici da se djeca tada percipiraju boljima i bolje koriste i razvijaju svoje sposobnosti. Oni dakle, izravno utječu na percepciju vlastite kompetentnosti djeteta, samopoštovanje i percepciju vrijednosti djeteta (Jajčević, 2018; Bosnar i Turkalj, 2011; Amado i sur., 2015) te na njihovu orijentaciju prema cilju (Holt i sur., 2009; Elliott i Drummond, 2017; Hamid i sur., 2018; Holt i sur., 2008).

S obzirom na dob djece, roditeljska podrška važnija je u mlađoj dobi, i tada je vrlo važna za razvoj pravih i moralnih vrijednosti, jer kako djeca odrastaju roditeljski utjecaj sve više slabi, a zamjenjuje ga utjecaj vršnjaka. Iz tog razloga vrlo je važno za roditelje da djecu u mlađoj dobi nauče pravim i moralnim vrijednostima koje će pratiti kroz odrastanje i život. Od općeljudskih vrijednosti pritom treba izdvojiti vrijednosti kao što su: ljudsko dostojanstvo, sloboda, ljudska prava, mir, solidarnost, ravnopravnost spolova, čist okoliš, pravednost, ljubav, vjernost, istina, povjerenje, međusobno poštivanje i uvažavanje, brak, obitelj, obiteljski život, djeca, vjera (Baloban, 2007; Jukić 2013), dok s druge strane Golubović (2014) ističe dobrotu, poštenje, pravednost, istinoljubivost, razboritost, mudrost, iskrenost, umjerenost, strpljivost, hrabrost, empatija, dobrodušnost, velikodušnost i radišnost.

Dijete osim što nasljeđuje vrijednosti svojih roditelja, kroz sport i razne aktivnosti razvija osobni sustav vrijednosti, kritičko razmišljanje, razvija toleranciju i shvaćanje raznih drugih vrijednosti. Šlibar (2020, str. 15) tvrdi da sudjelovanja „roditelja i proširene obitelji u obiteljskim događanjima ili slobodnim (rekreacijskim) aktivnostima, povoljno djeluju na zdravi razvoj djece koja na taj način usvajaju vrijednosti, razvijaju društvene vještine i emocionalnu inteligenciju“. Vrijednosti koje djeca stječu bavljenjem sportom se najbolje mogu uočiti tijekom njihovog boravka na terenu, odnosno tijekom utakmice. Igrači pokazuju vrijednosti koje slijede u određenom sportu, kao što je na primjer ljubaznost koje se može uočiti kada pomažu ustati drugim igračima kada padnu, ili poštenje kada priznaju svoju grešku. Roditeljska podrška i vrijednosti važni su čimbenici u životu mladih sportaša koji ih potiču na daljnji rad i trud. Roditelji i bavljenje sportom razvijaju i pojačavaju kod djece vrijednosti koje će ih pratiti kroz cijeli život i na taj način ih oblikuju i motiviraju.

Zaključak

Roditeljska podrška i vrijednosti koje roditelji prenose i uče djecu, ali i vrijednosti koje razvijaju sportom vrlo su važni za razvoj mladih sportaša, i djece u mlađoj dobi općenito. U današnje vrijeme sport ima veliku ulogu u životima djece, ali i odraslih, stoga se djeca počinju baviti raznim aktivnostima i sportovima vrlo rano.

Roditeljska podrška djetetu u sportu može se iskazivati kroz tri oblika: emocionalna podrška, gdje roditelj emocionalno podržava i pruža razumijevanje djetetu, podrška putem davanja savjeta i konstruktivnih primjedbi djetetu, i materijalna odnosno financijska pomoć kako bi se djetetu bilo lakše baviti sportom ili aktivnošću. Roditelji su najčešće i ti koji djeci predstavljaju sportove i upoznaju ih s raznim aktivnostima. Oni su glavni čimbenik koji doprinosi bavljenju sportom djece, pogotovo gledajući na to da svojom podrškom i potporom potiču intrinzičnu motivaciju i uživanje djece u sportu. Roditeljsko uključivanje u sportske aktivnosti djece također ima veliki utjecaj na motivaciju i razvoj djece u sportu te predstavlja temelj sigurnog i kvalitetnog razvoja djece.

Vrijednosti su definirane kao kriteriji prema kojima se određuje smisao života odnosno skup općih uvjerenja, mišljenja i stavova o tome što je ispravno, dobro i poželjno, a roditelji su ti koji svoje vrijednosti prenose na djecu i uče ih od malih nogu (Deur, Fistanić i Klarić, 2021). U sportu dolaze do izražaja vrijednosti koje sportaši usvajaju od roditelja i obitelji, ali i neke nove koje karakteriziraju određeni sport. Sport je odličan način za razvijanje vrijednosti poput međusobnog poštivanja, socijalizacije s drugim vršnjacima, povjerenja među momčadima, odgovornosti ili suradljivosti. Sport također daje djeci mogućnost da sami odluče i vide što je moralno i ispravno, a što ne te koje su im vrijednosti važne, a koje manje važne.

Rani socijalni i sportski razvoj, pa tako i razvoj vrijednosti djece koja se bave sportom pod snažnim je utjecajem roditelja i njihovih stavova kako o odgoju, tako i o sportovima. Svaki roditelj je dužan aktivno sudjelovati u cjelokupnom razvoju djeteta, i uz to usmjeravati dijete na pravilan put, sve dok ono to nije u mogućnosti raditi samo.

Roditeljska potpora ima veliku ulogu tijekom djetetovog cjelokupnog sportskog razvojnog puta, a ima velik utjecaj i na razvoj pravilnih i moralnih vrijednosti djeteta u sportu. Dakle, bez roditeljske podrške i potpore dijete nije u mogućnosti razvijati pravilne i moralne vrijednosti u sportu te dijete također gubi motivaciju i želju za bavljenjem sportom. Iz tog

razloga roditeljska podrška i vrijednosti koje roditelji razvijaju i prenose svojoj djeci imaju snažan utjecaj na cjelokupno bavljenje sportom i kvalitetu razvoja u određenom sportu.

Sažetak

Temeljni cilj ovog rada je sistematizirati istraživanja o roditeljskoj podršci i vrijednostima mladih sportaša i uputiti na njihov odnos. Roditeljska podrška jedna je od glavnih i najvažnijih stvari koje potiču djecu na bavljenje sportom, ali i da se tim sportom nastave baviti. Uz to, roditelji su ti koji svoje vrijednosti prenose na svoju djecu i vrlo je važno da ih uključe u razne sportove i aktivnosti kako bi pojačali razvoj vrijednosti. Većina istraživača navode kako je roditeljska podrška vrlo važna u sportu, i jedan je od glavnih motivatora djece da se bave pojedinim sportom, ali isto tako manjak podrške može imati potpuno suprotan učinak, a to je da se djeca prestanu baviti sportom. Bavljenje sportom ima veliku važnost za razvoj vrijednosti te stjecanje znanja, vještina i podizanje sposobnosti. Upravo su roditeljska podrška i potpora te koje potiču razvoj vrijednosti koje se kasnije u sportu dalje razvijaju i nadograđuju te djeca kada već odrastu i sama odlučuju koje vrijednosti će dalje pratiti, a koje će zanemariti.

Ključne riječi: obitelj, roditeljstvo, roditeljska podrška, sport, vrijednosti,

Summary

The basic goal of this paper is to systematize research on parental support and values of young athletes and to show their relation. Parental support is one of the main and most important things that encourage children to play sports, but also to continue playing them. In addition, parents are the ones who pass on their values to their children and it is very important to involve them in various sports and activities in order to enhance the development of values. Most researchers state that parental support is very important in sports, and is one of the main motivators for children to play a particular sport, but also a lack of support can have the exact opposite effect, and that is for children to stop playing sports. Playing sports is extremely important for the development of values and the acquisition of knowledge, skills and capacity building. It is the parental support that encourages the development of values that are later more developed and upgraded in sports, than grown up children can decide for themselves which values to follow and which to ignore.

Keywords: family, parenting, parental support, sports, values

Literatura

1. Amado D., Sánchez-Oliva D., González-Ponce I., Pulido-González J.J., Sánchez P.A. (2015). Incidence of Parental Support and Pressure on Their Children's Motivational Processes towards Sport Practice Regarding Gender. *PLoS ONE*, 10(6)
2. Balent, B., Kobilšek, A. i Šašek, H. (2017). *Psihološka znanja i alati u sportskoj praksi: Priručnik za trenere*. Zagreb: Sportski savez Grada Zagreba.
3. Baloban, J. (2007). Vrednote u Hrvatskoj između deklarativnog i stvarno življenog. *Bogoslovska smotra*, 77(4), 793-805.
4. Beč, O. (2013). Zadovoljstvo životom i vrijednosti sustav odraslih ovisnika o psihoaktivnim tvarima, alkoholu i kocki (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:284962>
5. Berčić, B. i Đonlić, V. (2009). Tjelesno vježbanje u suvremenim uvjetima života. *Filozofska istraživanja*, 29 (3), 449-460.
6. Bosnar, K., i Turkalj, I. (2011). Roditeljska potpora dječacima u individualnim i ekipnim sportovima. U: Prskalo I. i Novak D. (ur.), *Zbornik radova* (str. 82-88). Poreč: Hrvatski Kineziološki Savez.
7. Buljubašić Kuzmanović, V. i Simel, S. (2010). Odnos univerzalnih i ponašajnih vrijednosti mladih. *Školski vjesnik*, 59(3), 373-386.
8. Delač Hrupelj, J., Miljković, D., Lugomer Armano, G. i dr. (2000). *Lijepo je biti roditelj: priručnik za roditelje i djecu*. Zagreb: Creativa d.o.o.
9. Deur, D., Fistanić, M. i Klarić, B. (2021). Erasmus projekt TRACE. Traditional children's stories for a common future. Omiš: Davorka Deur, prof.
10. Elliott, S. K., i Drummond, M. J. N. (2015). The experience of parent/coaches in youth sport: A qualitative exploration of junior Australian football. *Journal of Amateur Sport*. 3. 1-34.
11. Elliott S. K., i Drummond M. J. N. (2017). Parents in youth sport: what happens after the game?, *Sport, Education and Society*, 22 (3), 391-406,
12. Ferić, I. (2005). Univerzalnost sadržaja i strukture vrijednosti: podaci iz Hrvatske. *Društvena istraživanja*, 16(1-2(87-88)), 3-26.
13. Ferić, I. i Kamenov, Ž. (2006). Vrijednosti kao prediktori stavova i ponašanja: postoji li utjecaj redoslijeda mjerenja?. *Društvena istraživanja*, 16(1-2 (87-88)), 51-71.

14. Golubović, A. (2013). Aktualnost Rousseauovih promišljanja filozofije odgoja s posebnim osvrtom na moralni odgoj. *Acta Iadertina*, 10(1), 0-0.
15. Greblo, Z. i Lorger, M. (2006). Roditeljska potpora djeci u momčadskim i ostalim sportovima. U: Findak, V. (ur.), *15. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske "Kvaliteta rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije": zbornik radova* (str. 115-120) . Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
16. Hamid, S. F. A., Norsyam, W. M., Sariman, H., Shahudin, N. N., Saleh, M. M. i Mustaffa, W. M. Z. W. (2018). Parental Support and Pressure in Sport: The Perception of Athletes. *Proceedings of konferensi akademik Universiti Teknologi MARA Pahang KONAKA 2017*, 1, 59-64.
17. Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Sehn, Z. L. i Wall, M. P. (2008). Parental involvement in competitive youth sport settings. *Psychology of Sport and Exercise*, 9(5), 663–685.
18. Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Mandigo, J. L. i Fox, K. R. (2009). Youth Sport Parenting Styles and Practices. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(1), 37–59.
19. Ilišin, V. i Gvozdanović, A. (2016). Struktura i dinamika vrijednosti mladih u Hrvatskoj. U Sekulić, D. (ur.) *Vrijednosti u hrvatskom društvu* (str. 169-197). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
20. Jajčević, D. (2018). Doživljaj roditeljskog nasilnog ponašanja, podrške i pritiska za ostvarivanje sportskog uspjeha kod mladih nogometaša (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:674504>
21. Jukić, R. (2013). Moralne vrijednosti kao osnova odgoja. *Nova prisutnost*, XI (3), 401-416.
22. Knight, C. J., Berrow, S. R., i Harwood, C. G. (2017). Parenting in sport. *Current Opinion in Psychology*, 16, 93–97.
23. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
24. Maleš, D. i Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskoga odgoja. U: D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 41-66). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
25. Milanović, D., Čustonja, Z. i Hrženjak, M. (2016). Sport u razvitku hrvatskoga društva. U Findak, V. (ur.). *Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva : zbornik radova* (str. 41-50) Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.

26. Milat, J. (2005) *Pedagogija- teorija osposobljavanja*. Zagreb: Školska knjiga.
27. Obiteljski zakon, Narodne novine, 103/15 (2020).
28. Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 45-68
29. Pleskalt, G. (2015). Kriza morala u suvremenom društvu (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:110:450606>
30. Rabađija, M. (2016). *Roditeljstvo* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:106966>
31. Rakić, V. i Vukušić, S. (2010). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. *Društvena istraživanja*, 19 (4-5 (108-109)), 771-795.
32. Spehnjak, M., Žilić Fišer, S. i Labaš, D. (2018). Prikaz sustava vrijednosti hrvatskih nogometnih trenera. *Crkva u svijetu*, 53 (3), 539-566.
33. Šlibar, L. (2020). Roditeljska podrška slobodnim aktivnostima djece predškolske dobi (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:109747>
34. Terek, I. (2018.) Dijete i sport u suvremenom društvu. (Specijalistički diplomski stručni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:110:950599>
35. Vukasović, A. (1991). Odgoj za etičke vrijednosti u obitelji i školi. *Obnovljeni Život*, 46. (1.), 49-58.
36. Vukasović, A. (2010). Odgojna preobrazba u teleologijskom i aksiologijskom ozračju. *Odgojne znanosti*, 12 (1 (19)), 97-117.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Dora Kolarić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne prvostupnice pedagogije i engleskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 16. rujna 2021.

Potpis

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	Dora Kolarić
NASLOV RADA	Roditeljska podrška i vrijednosti mladih sportaša
VRSTA RADA	Završni rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	Pedagogija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	Tonća Jukić, izv. prof. dr. sc.
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	-
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime prezime, zvanje),	1. Anita Mandarić Vukušić, doc.dr. sc. 2. Tonća Jukić, izv. prof. dr. sc. 3. Sani Ćavar, asist.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autorica predanog završnog rada i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- ☒ a.) u otvorenom pristupu
b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 16. rujna 2021.

mjesto, datum

potpis studentice